

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

**A bírósági végrehajtás egységesítésére irányuló törekvések
az Európai Unióban**

Szerző:

Tatárné dr. Gyöngyösi Johanna

Nyíregyháza, 2017. október 7.

„Hiában volna törvényszéket tartani, ha az ítélet végrehajtása nem következne.”¹

(Frank Ignác)

I. Bevezető

A harmadik hatalmi ág, az igazságszolgáltatás hatékony működéséről csak akkor beszélhetünk, ha annak döntései a gyakorlatban is érvényesülnek. A jogállamiságnak alapvető igénye, hogy a fennálló jogrendszer a jog érvényesülését biztosítsa. Ezt a gyakorlatban realizálódó igazságszolgáltatást a bírósági végrehajtás testesíti meg.

A bírósági végrehajtás a polgári eljárásjog kiemelkedő jelentőségű területe. Jelentőségét mutatja az a körülmény is, hogy évente nagy számban indulnak ilyen eljárások, amelyek elszaporodottságuk mellett a társadalom széles köreit érintik és jelentős összegű követelések érvényesítését teszik lehetővé.

Az Európai Gazdasági Közösség alapítói hamar felismerték, hogy a határon átnyúló, nemzetközivé váló európai gazdasági forgalom nem csak a gazdasági gátak lebontását, hanem a külföldi elemmel rendelkező jogviták gyors, egységes szabályok szerinti hatékony elbírálását, azaz a határon átnyúló jogérvényesítés oldaláról fellépő eljárásjogi akadályok lebontását is feltételezi. A Közös Piac csak akkor valósulhat meg, ha az egyik tagállamban hozott bírói ítéletet egy másik tagállamban elismernek és végre is tudnak hajtani.

¹ Frank Ignác: A közigazság törvénye Magyarhonban. Második Rész I. darab. Buda, 1846. - 277. o. (forrás: <http://digitalia.lib.pte.hu/books/frank-ignac-a-kozigazsag-torvenye-magyarhonban-1846-2-1/web/index.php?page=b277&wpid=2641> - 2017.09.29.)

Az egységes piac hatékony működéséhez fontos, hogy az államhatárok ne állítsanak leküzdhetetlen akadályt a követelések érvényesítése, a határozatok elismerése és végrehajtása elé. Már az európai integráció kezdeti szakaszában szükségesnek tűnt az egyik tagállamban hozott határozat egyszerűsített elismerése és végrehajthatóvá nyilvánítása a többi tagállamban.

Az Európai Unió tagállamai közötti igazságügyi együttműködés ma is fontos egyik kérdése a bírósági határozatok szabad mozgásának biztosítása. Az, hogy az egyes tagállamokban hozott bírósági ítéletek másik tagállamban történő elismerését és végrehajtását az európai közösség rendezett módon, a kölcsönösség és a diszkriminációmentesség elve szerint, hatékonyan biztosítsa. A polgári eljárásjog terén a fő szakpolitikai célkitűzés az, hogy a tagállamok közötti határok ne jelentsenek többé akadályt a polgári ügyek rendezése, a bírósági eljárások indítása, illetve a polgári ügyekben hozott határozatok végrehajtása terén.

Ehhez elengedhetetlen a közösségi aktivitás, elsősorban a jogalkotás területén és közösségi jogi normák alkotása a polgári eljárásjog, elsősorban a bírósági végrehajtás területén. A bírósági ítéletek tagállamok közötti „szabad áramlását” az európai uniós jogi normák - ma már tipikusan, többségében közvetlenül alkalmazandó közösségi rendeletek - és a velük harmonizáló nemzeti szabályozás is biztosítja.

II. A bírósági végrehajtás általános jellemzői

Magánjogi oldalról megközelítve a **bírósági végrehajtás** olyan önálló, törvényileg szabályozott eljárás, amelyben állami, vagy meghatározott szempontból azzal azonosnak minősülő szerv, elsősorban vagyoni kényszer alkalmazása révén juttatja érvényre az állam által, a konkrét egyedi ügyben fennállóknak elismert és kikényszeríthető alanyi jogot, vagy előzetesen biztosítja a konkrét egyedi ügyben történő elismerés vagy a kikényszeríthetőség előtt védelemben részesített alanyi jog későbbi érvényre juttatását.²

A végrehajtási jog szűkebb értelemben a végrehajtási eljárás megindításának joga, tágabb értelemben pedig azoknak az anyagi és eljárásjogi következményeknek az összessége, amelyek a

² Nagykommentár a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvényhez

végrehajtási eljárásban részt vevők jogaiban és kötelezettségeiben beállnak.³ A bírósági végrehajtás rendszerint egy jogvitát eldöntő eljáráshoz kapcsolódó, külön polgári nemperes eljárás, amelynek során a bíróság, a közjegyző és a végrehajtó általában vagyoni kényszerrel juttatja érvényre a kötelezettség teljesítésére vagy biztosítására irányuló jogi szankciót.

A végrehajtási eljárás több szempont szerint is csoportosítható. Aszerint, hogy az eljárás mire irányul, beszélhetünk személy elleni, illetve vagyon elleni végrehajtásról, ez utóbbin belül pedig totális végrehajtásról (pl. felszámolás), illetve egyedi (singularis) végrehajtásról. Az egyedi végrehajtási eljáráson belül megemlíthetjük a bírósági végrehajtást, amely irányulhat kielégítési végrehajtásra (pénzkövetelés végrehajtására), illetve különleges végrehajtási eljárásokra (pl. biztosítási intézkedések végrehajtására, meghatározott cselekmények végrehajtására, zálogtárgy egyszerűsített végrehajtási értékesítésére, külföldi határozat végrehajtására vagy vagyonek Kobzás végrehajtására). A bírósági végrehajtási eljárás mellett jelenik meg a közigazgatási végrehajtás, illetve a közvetlen végrehajtás (pl. a munkáltató közvetlenül a munkavállaló munkabéréből vonja le a szakszervezeti tagdíjat.)

A bírósági végrehajtás minden esetben kényszercselekmény, mivel elrendelésére csak a végrehajtást kérő kérelme alapján kerülhet sor abban az esetben, ha az adós - a Vht. - ben taxatív felsorolt okból - a végrehajtandó határozatba vagy egyéb okiratba foglalt kötelezettségének önkéntesen nem tett eleget. Ezt a végrehajtási kényszert azonban fokozatosság és arányosság kell, hogy jellemezze. A végrehajtási eljárás **arányossága** azt jelenti, hogy az adóssal szemben csak a követelés mértékéhez szükséges és indokolt vagyoni kényszert lehet alkalmazni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a követelés mértékét és az adós vagyoni, jövedelmi viszonyait összemérve kell megállapítani a végrehajtás elrendelésének módját, illetve foganatosításának mértékét. A végrehajtási kényszer **fokozatossága** pedig azt jelenti, hogy az adós vagyonán és jövedelmén belül a pénzkövetelés végrehajtásának foganatosítása során az alábbi sorrend betartásával kell eljárni:

- a) elsősorban az adós pénzforgalmi szolgáltatónál kezelt, az adós rendelkezése alatt álló összegből,
- b) az adós munkából származó jövedelméből,
- c) az adós ingóságaiból,

³ Czoboly-Juhász-Kengyel-Király-Nemessányi: Polgári eljárásjog (Jogi szakvizsga segédkönyv), Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2013. - 409. oldal

- d) részletfizetési kedvezmény alkalmazásával, majd
- e) az adós ingatlanából kell behajtani a kérdéses összeget.⁴

A végrehajtási eljárás maga két fő szakaszra oszlik. Az első lépcső a végrehajtás elrendelése, a második a végrehajtás foganatosítása. A **végrehajtás elrendelése** a végrehajtható okirat kibocsátása révén történik, amely során arról hoz döntést a bíróság, hogy működésbe léphet-e a legális állami kényszer a követelés realizálása érdekében, vagyis van-e helye a végrehajtásnak. Ennek során a végrehajtást kérő kérelme alapján arról születik döntés, hogy a végrehajtható okirat kiállítható-e. A második szakasz **a végrehajtás foganatosítása**, amely a konkrét végrehajtási cselekményeket jelöli. Ezeknek több módja is ismeretes, de hazánkban a leggyakoribb esetben pénzkövetelés érvényesítése iránt folyik.

A magyar jog a bírósági végrehajtás szabályozásán belül különbséget tesz az **általános** végrehajtási eljárás, valamint **a különleges végrehajtási eljárások** között. Az általános szabályok szerinti végrehajtási eljárás a belföldi végrehajtható határozaton (okiraton) alapuló pénzkövetelés kielégítésére irányul. Ezzel szemben a különleges végrehajtási eljárások irányulhatnak: meghatározott cselekmény végrehajtására, kielégítés helyett csak követelés biztosítására, külföldi határozat végrehajtására, zálogtárgy egyszerűsített végrehajtási értékesítésére, vagyonelkobzásra, tartásra kötelezett adós adatainak beszerzésére.

A végrehajtási ügyek számát vizsgálva megállapítható, hogy a bírósági végrehajtások döntő többsége pénzkövetelések kielégítésére irányul. Ennek során az adós pénzügyi intézménynél kezelt vagyonát, munkabérét, egyéb járandóságát, majd ingóságait, végül ingatlanát vonják végrehajtás alá. A felsorolt vagyontárgyak először lefoglalásra kerülnek, majd szükség esetén értékesítésre is sor kerül. Mindezt követően a lefoglalt vagyontárgyak értékét - a végrehajtás költségeinek levonását követően - a fennálló követelés erejéig a jogosult részére kifizetik. A végrehajtás foganatosításának szakaszában a legtöbb feladat már a bírósági végrehajtókra hárul.

Az Európai Unióban a bírósági végrehajtás területén sajátos problémákat vet fel a határozatok végrehajtása abban az esetben, amikor az adós teljesítési kötelezettségét az egyik tagállam hatóságai írják elő, azonban a kötelezettség realizálását egy másik tagállamban kell kieszközölni. Ilyen eset állhat elő például akkor, amikor a kötelezettnek a határozatot meghozó szerv államától

⁴ 1994. évi LIII. törvény 7.§

különböző másik államban van végrehajtás alá vonható vagyontárgya. Ennek megfelelően az unión belül a bírósági végrehajtás területét érintő legfontosabb szabályozási tárgykör a határozatok elismerése és végrehajtása.

E körben az az alapvető kérdés, hogy egy idegen hatóság által, eltérő jogi környezetben meghozott határozat, vagy más döntés, illetve egyezség, miként ismerhető el és hajtható végre a határozatot hozó szerv államától különböző államban. A külföldi határozat belföldön történő érvényesítése kapcsán el kell különíteni egymástól két fontos mozzanatot: a határozat elismerését és végrehajthatóvá nyilvánítását.

Az **elismerés** során az dől el, hogy vajon egy külföldön meghozott határozat a belföldi jogrend szerint alkalmas-e arra, hogy a felek jogállapotát egymás irányában véglegesen eldöntse. A másik mozzanat a külföldi határozat **végrehajthatóvá nyilvánítása**. A legtöbb jogrendszerben a külföldi államban hozott határozat végrehajthatóvá nyilvánítására külön végrehajthatóvá nyilvánítási, ún. exequatur eljárás keretében került sor. Az exequatur eljárás, a külföldi határozat elismerése és végrehajtása közé ékelődő eljárás, amelynek célja annak megállapítása, hogy az Európai Unió egy tagállamban hozott határozat megfelel-e azoknak a feltételeknek, amelyek esetében a jogosult az Európai Unió egy másik tagállamában annak végrehajtása iránt kérelmet terjeszthet elő.

Az exequatur eljárás az Európai Unión belül hosszú ideig határozta meg a tagállami határozatok másik tagállamban történő végrehajtásával kapcsolatos uniós álláspontot, de részleges, majd teljes eltörlése iránt a 2000 - es évek elejétől kezdve aktív jogalkotói törekvések mutatkoztak. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás egészen 2015 -ig volt uralkodó felfogás a külföldi határozatok elismerésével és végrehajtásával kapcsolatban, amikor is az **1215/2012/EU rendelet** meghaladottnak minősítette a szabályait és teljesen eltörölte ezt az eljárást, új korszakot nyitva ezzel az Európai Unió polgári eljárásjogában.

III. A bírósági végrehajtás hazai és uniós jogforrásai

III.1 Hazai jogforrások

Magyarországon a végrehajtási eljárás kódexe a Vht., azaz **a bírósági végrehajtásról szóló 1994. évi LIII. törvény**. Ez a törvény egységesen, a piacgazdaság igényeire figyelemmel igyekszik szabályozni a bírósági végrehajtás eljárási és szervezeti kérdéseit egyaránt. A hivatkozott jogszabály a bírósági végrehajtás szabályozásán belül különbséget tesz a belföldi végrehajtható határozaton (okiraton) alapuló általános végrehajtási eljárás, valamint a különleges végrehajtási eljárások között, ide sorolva a meghatározott cselekmény végrehajtására, vagy követelés biztosítására, illetve a külföldi határozat végrehajtására irányuló különleges eljárásokat.

A végrehajtási jog harmonizálása már a kilencvenes évek közepén megkezdődött. A bírósági végrehajtás szabályairól szóló 1994. évi LIII. törvény 1994. szeptember 1. napján lépett hatályba. A Vht. külföldi határozatok végrehajtására vonatkozó XI. fejezete már az 1968 - as Brüsszeli egyezmény rendelkezéseinek a figyelembevételével született meg. A szabályozás során tudatosan megteremtett összhangra tekintettel hazánknak nem volt szüksége arra, hogy az Európai Unióhoz való csatlakozás előkészítése során külön törvényt hozzon a Brüsszel I. rendelet közvetlen alkalmazhatósága érdekében. A Vht. elfogadása óta több jelentős módosításon esett át. A végrehajtás eljárásjogi szabályait a **polgári perrendtartásról szóló 1952. évi III. törvény** tartalmazza. Ezen két elvi jelentőségű jogszabály mellett - többek között - az alábbi háttérjogszabályokat említhetjük meg:

- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről,
- 2004. évi CXL törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól,
- 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról,
- 2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről,
- 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről,
- 180/2001. (X.4.) Korm. rendelet a betétek és takarékbetétek végrehajtásáról,
- 250/2004. (VIII.27.) Korm. rendelet a végrehajtói kézbesítés részletes eljárási szabályairól,
- 14/2001. (X.20.) IM rendelet a Magyar Bírósági Végrehajtói Kamara egyes feladatairól,
- 16/2001. (X.26.) IM rendelet a bírósági végrehajtás szervezetéről.

III.2. Uniós jogforrások

Az Európai Unió több jogforrása is érinti a bírósági végrehajtás szabályait, amelyek elsősorban a határokon átívelő végrehajtási ügyekre vonatkozóan tartalmazzak sajátos rendelkezéseket. A tanulmányomban is említésre kerülő legfontosabb kapcsolódó jogforrások a következők:

- a Tanács 2000. december 22. napján kelt, **44/2001/EK rendelete** a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, a **„Régi” Brüsszel - I. rendelet**;
- a Tanács 2003. november 27. napján kelt, **2201/2003/EK rendelete** a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, a **Brüsszel - II. rendelet**;
- az Európai Parlament és a Tanács 2004. április 21. napján kelt, **805/2004/EK rendelete** a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratról;
- az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12. napján kelt, **1896/2006/EK rendelete** az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról;
- az Európai Parlament és a Tanács 2007. július 11. napján kelt, **861/2007/EK rendelete** a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről;
- Az Európai Tanács 2008. december 18. napján kelt, **4/2009/EK rendelete** a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről;
- Az Európai Parlament és a Tanács 2012. december 12. napján kelt, **1215/2012/EU rendelete** a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az **„új” Brüsszel I. rendelet**.

A közösségi jogalkotási folyamat egyértelmű sikere a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat megalkotása, amely lehetővé teszi határozatok, bírósági egyezségek és közokiratok valamennyi tagállamban történő felhasználását, ezzel megszünteti a közbenső eljárások alkalmazását a végrehajtás szerinti tagállamban.⁵ Az európai végrehajtható okirat nagy előrelépés, mivel megteremt egy kvázi „prototípust”, amelynek alkalmazása a későbbiek folyamán a határozatok más fajtáira is kiterjeszhető majd. Új korszakot nyitott az európai polgári

⁵ <http://birosag.hu/media/aktualis/ismerteto-az-europai-vegrehajthato-okiratrol> - (2017.09.23.)

eljárásjogban az **1215/2012/EU rendelet** által megvalósított végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás teljes eltörlése is. Az igazságszolgáltatással szemben táplált kölcsönös bizalom elve már túlmutat a tagállami határozatok automatikus elismerésén és megteremtette a lehetőséget a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás teljes eltörlésére is. A jogalkotási folyamat napjainkban a végrehajtás fogatosítása körében felmerülő kérdések egységesítése irányában hat.

IV. A bírósági végrehajtás európai integrációs folyamata

Az Európai Közösség célul tűzte ki, hogy fenntartja és fejleszti a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térséget, amelyben biztosított a személyek szabad mozgása. Egy ilyen térség fokozatos létrehozása érdekében a Közösségnek egyebek mellett el kell fogadnia a belső piac megfelelő működéséhez szükséges, a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködéssel kapcsolatos intézkedéseket.⁶

A joghatóságra és a határozatok elismerésére vonatkozó nemzeti jogszabályok között fennálló egyes különbségek akadályozzák a belső piac megfelelő működését. A polgári és kereskedelmi ügyekben a tagállamok határozatainak gyors és egyszerű elismerése és végrehajtása elengedhetetlenül szükséges az integráció elmélyítése érdekében.

A közösségi szintű szabályozás szükségességére számos körülmény hívja fel a figyelmet:

- a) A jog érvényesülését, így a közösségi jogalkotási aktusok érvényesülését is végső eszközként a végrehajtási eljárás normái biztosítják.
- b) Az integráció mélyülésével törvényszerűen nő a határon átnyúló jogviták, bírósági ügyek száma.
- c) A belső piac működésére nézve is káros lenne, ha a bírósági végrehajtás az egyes tagállamokban különböző módon és jelentősen eltérő hatékonysággal működne.
- d) Az unió valamennyi jogalanya számára azonos jogvédelmet, azonos elbánást kell biztosítani, amely a bírósági végrehajtás területén is érvényesítendő, tekintet nélkül az unióban jelenleg - egy időben - érvényesülő 28 féle tagállami jogi rezsím szabályrendszerére.

⁶ 44/2001/EK rendelet - <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/?uri=CELEX:32001R0044> (2017.09.23.)

- e) Az eltérő működés azt is eredményezheti, hogy a bírósági végrehajtás folyamatában érdekelt személyek a különböző tagállamokban eltérő jogi helyzetbe kerülnének, és az ehhez kapcsolódó, a végrehajtási eljárás során elszenvedett esetleges sérelmek ellehetetleníthetik a jogi normák érvényesülésében bízót, de azokat kikényszeríteni képtelen jogosultakat.

IV.1. Brüsszel és Lugano

A Római Szerződés által kitűzött a négy alapszabadság eszméje, vagyis az áruk, a szolgáltatások, a tőke és a munkaerő szabad áramlásának elve. Ezen célok megvalósításának kötelezettségéből magában foglalja az igazságügyi együttműködést is, amely a polgári eljárásjogi területen elsősorban azt jelenti, hogy a jogérvényesítés akkor sem ütközhet akadályokba, ha valamelyik uniós tagállam határain túl, egy másik uniós tagállamban kell azt véghezvinni. A belső piac hatékony működéséhez az is fontos, hogy az államhatárok ne állítsanak akadályt a követelések érvényesítése és a bírósági határozatok végrehajtása elé.

Ezt a szükségszerűséget jól jellemzi az, hogy bár nem létezett még összehangolt, intézményesített európai politika az igazságügyi együttműködés terén, de az Európai Közösség tagállamai - az 1960-as években - már nemzetközi szerződésben rögzítették az ítéletek másik tagállamban történő végrehajtásának rendjét. Ez volt a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló 1968. szeptember 27-én kelt **Brüsszeli Egyezmény**, amelyben joghatósági és elismerési szabályok mellett azt is rendezték, hogy milyen feltételek mellett és milyen eljárás keretében kell az egyik tagállamban polgári és kereskedelmi ügyekben hozott bírósági határozat végrehajthatóságát egy másik tagállamban megállapítani, illetve másik oldalról: melyek azok a körülmények, amelyek gátját képezhetik a végrehajthatóságnak.

Később az Európai Közösségeken kívüli országok részéről is felmerült az igény, hogy a határozatok kölcsönös elismerését és végrehajtását lehetővé tevő egyezményt hozzanak létre az Európai Közösség államaival. Ennek az együttműködésnek az eredményeként született meg a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1988. szeptember 16. napján kelt **Luganói Egyezmény**, amelynek aláírói az Európai Közösség, valamint az EFTA tagállamai - közöttük Svájc, Norvégia és Izland.

IV.2. Maastricht és Amszterdam változásai

Az 1992. február 7. napján, Maastrichtban aláírt Európai Unióról szóló szerződés 1993. november 1. napján lépett hatályba és legnagyobb jelentősége az Európai Unió intézményesítése, amellyel a szerződés új lépcsőfokot jelentett az Európa népei közötti mind szorosabb egység megteremtésének folyamatában. A **Maastrichti Szerződés** módosította a korábbi szerződéseket és létrehozta a három pilléren alapuló Európai Uniót: az Európai Közösségek, a közös kül- és biztonságpolitika és a bel- és igazságügyi együttműködés rendszerét.

A Maastrichti Szerződéssel létrehozott Európai Uniót a szerződés „pilléreként” említett hatáskörökkel ruházta fel: az első „pillér” azon hatásköröknek a közösségi intézmények általi gyakorlásához keretet biztosító Európai Közösségekben állt, amelyek tekintetében a szerződés hatálya alá tartozó területeken a tagállamok az unióra ruházták szuverenitásukat, ami azt jelenti, hogy a döntéshozatalban szupranacionális elvek érvényesülnek és a közösségi szervek járnak el. Ezen a területen a fókuszban a gazdasági integráció kérdései állnak, a cél a teljes gazdasági, pénzügyi és társadalmi integráció megvalósítása.

A második „pillért” az Európai Unióról szóló szerződés V. címében megállapított közös kül- és biztonságpolitika alkotta, a harmadik „pillér” az Európai Unióról szóló szerződés VI. címében megállapított, a bel- és igazságügy területén történő együttműködés volt. A második és a harmadik pillér területén a tagállamok együttműködésükben felhasználják ugyan az unió intézményrendszerét, de az együttműködés alapvetően kormányközi jellegű, és a hatáskörök zöme nem került át a szupranacionális intézményekhez. A határozatok elismerésének és végrehajtásának kérdése eredetileg a harmadik pillérbe, a bel- és igazságügyi együttműködés területére tartozott. Vagyis a polgári eljárásjog területén megvalósuló közösségi együttműködés körében a Maastrichti Szerződés nem hozott jelentős változást.

Az alapvető szemléletváltást az **Amszterdami Szerződés** jelentette, amely az unió bővítése céljából előírta a hatékonyabb és demokratikusabb működéshez szükséges kiigazítások elvégzését. Az 1997. október 2. napján Amszterdamban aláírt szerződés 1999. május 1. napján lépett hatályba.

Az „Egységes Európai Igazságszolgáltatási Tér” programjának megvalósítása az Amszterdami Szerződés azon szerkezeti változtatásával kapott új lendületet, hogy a polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés területét átemelte a kormányközi jellegű „harmadik” pillérből, a bel- és igazságügyi együttműködés területéről a közösségi „első” pillérbe. A jogirodalom⁷ ezt a változást az Amszterdami Szerződés egyik legjelentősebb érdeként tartja számon, utalva arra, hogy a szerződés szakított a korábbi gyakorlattal és már nem csak közvetett módon, általánosságban fogalmazta meg a jogharmonizáció szükségességét, hanem konkretizálta is azt a polgári eljárásjog egyes kiemelt területeire.

Eszerint az együttműködés legfontosabb tárgykörei a bírói és egyéb igazságszolgáltatási dokumentumok határon átnyúló kézbesítésének, a bizonyítás terén történő együttműködésnek, a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok elismerésének és végrehajtásának javítása és egyszerűsítése, a kollíziós normák és hatásköri (joghatósági) összeütközés területén a tagállami szabályok harmonizálása, a polgári perek gyors lefolyását gátló akadályok kiküszöbölése, és a tagállamokban alkalmazandó polgári eljárásjogi szabályok közelítése.⁸ Az Amszterdami Szerződés a polgári és kereskedelmi ügyekhez kötődő igazságügyi együttműködést is átemelte a harmadik pillérből az első pillérbe, így ezen a területen is lehetővé vált a közösségi jogforrások útján történő szabályozás. Az Amszterdami Szerződés érdeme tehát, hogy új irányt és lendületet adott a polgári eljárásjog területén történő jogharmonizációnak és ezt követően aktív jogalkotási tevékenység kezdődött meg a bírósági végrehajtás területén is.

IV.3. Bécs, Tampere, Hága és Stockholm

Az Európai Tanács 1998 - ban fogadta el az ún. „*Bécsi Cselekvési Terv*”- et (*Vienna Action Plan*)⁹, amelynek egyik legfontosabb célkitűzése a bírósági határozatok és ítéletek kölcsönös elismerése elvének fejlesztése, valamint annak lehetővé tétele volt, hogy a határozatok az Európai Unió egész területén foganatosíthatóak legyenek. Az öt évre szóló program azt szögezte le, hogy a szabadság, biztonság és igazság egységes európai övezete azt is jelenti, hogy minden állampolgárnak biztosítani kell az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést az Európai Unión belül a tagállamok határaitra, illetve az állampolgárságra tekintet nélkül, és lehetőség szerint olyan jogi környezetet kell kialakítani,

⁷ Kecskés László: Eu-jog és harmonizáció, HVG-ORAC, Budapest, 2003., 107.oldal; Kengyel Miklós - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog, Osiris, Budapest, 2006., 36. oldal

⁸ EK Szerződés 65. cikk

⁹ [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123\(01\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31999Y0123(01)) - (2017.09.27.)

hogy a jogalkalmazók és a jogkeresők számára is érthető és alkalmazhatóak legyenek a jogi normák.

A Bécsi Cselekvési Tervben előirányzottakra tekintettel az Európai Tanács 1999 - ben a **tamperei csúcstalálkozón** már konkrét célul tűzte ki az Európai Igazságügyi Térség, mint a szabadság, biztonság és a jog térségének megteremtését. A tamperei csúcst követően rohamléptekkel meg is indult a polgári eljárási jogi, közösségi szintű szabályalkotás. Megszülettek - a korábban említett Brüsszeli Egyezményeket felváltva - a joghatósági, elismerési és végrehajtási kérdéseket rendeleti szinten rögzítő első közösségi jogi normák. (lsd. 44/2001/EK rendelet, 2201/2003/EK rendelet)

A tamperei csúcstalálkozó eredményeit kívánta elmélyíteni a 2004 - es ún. **Hágai program**¹⁰, amely a polgári igazságügyi együttműködésnek már az egyik alapvető elemeként definiálja a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének elvét, és ennek megvalósítása érdekében több területen is közösségi normaalkotást írt elő.

A határokon átnyúló, többoldalú ügyek kapcsán a dokumentum hangsúlyozott szerepet szán a bírósági határozatok kölcsönös elismerésének. A polgári ügyek esetében az a fő politikai célkitűzés, hogy az európai országok között húzódó határok ne jelentsenek többé akadályt a polgári jogi ügyek rendezése, illetve a bírósági eljárások indítása és a polgári jogi ítéletek végrehajtása terén. Míg a tamperei csúcst közvetlen célkitűzése csupán a polgári és kereskedelmi ügyekben a határokon átnyúló igazságügyi együttműködés megvalósítása volt, addig a Hágai program ezen túlterjeszkedett és új, egységes, közösségi szintű eljárások létrehozását szorgalmazza, amely a nemzeti eljárások magas szintű harmonizálását is előrevetíti.

A tamperei és a hágai program eredményeire épít a 2009 - ben elfogadott **Stockholmi program**¹¹, amely hangsúlyozza a jog és a jogérvényesülés Európája megteremtésének fontosságát, azaz a jog érvényesülésén alapuló térség megteremtését. A program előírja a kölcsönös elismerés elvének kiterjesztését több, a korábbi európai szabályozás által még le nem fedett, de a mindennapi élet szempontjából létfontosságú területekre, így az öröklésre és a végrendeletekre, a házassági vagyoni jogra és a párok különválásának vagyoni jogi következményeire.

¹⁰ <http://www.bruxinfo.hu/cikk/20041108-a-hagai-program-fobb-reszei-hatter.html> - (2017.09.20.)

¹¹ <http://moszlap.hu/uploads/files/2012eustockhprogrhu.pdf> - (2017.09.20.)

A program fontos célként rögzíti, hogy elsőbbséget kell biztosítani az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférést megkönnyítő mechanizmusoknak, annak érdekében, hogy az egyének az egész unióban hatékonyan érvényesíthessék jogait. Ennek elősegítésére a tagállamoknak alkalmazniuk kell az e-igazságszolgáltatást, vagyis az igazságszolgáltatás területén alkalmazott információs és kommunikációs technológiákat. Az uniós polgárok számára különösen fontos az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés megkönnyítése különösen a határokon átnyúló eljárások esetében. Olyan intézkedésekre van szükség, amelyek segítenek abban, hogy az unió polgárai legyőzzék az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférésüket gátló, az európai sokszínűségből fakadó nyelvi akadályokat. E tekintetben az Európai Tanács hangsúlyozza az e-igazságszolgáltatás horizontális jelentőségét, amely nem korlátozódik bizonyos jogi területekre, hanem átfogó jogvédelmet jelent az uniós polgárok számára.

A polgári ügyeket vonatkozásában az Európai Tanács szorgalmazta, hogy a stockholmi program ideje alatt folytatni kell az összes közbenső intézkedés (lsd. végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás) eltörlésének folyamatát. A végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás eltörlését ugyanakkor egy sor biztosítéknak - például eljárásjogi intézkedéseknek, illetve kollíziós szabályoknak - kell kísérnie.

V. A közelmúlt legfontosabb jogalkotási aktusai

V.1 44/2001/EK rendelet - Brüsszel I. rendelet

A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról a Tanács 2000. december 22. napján hozott, **44/2001/EK rendelethez** alkotott szabályokat. A rendelet szerint a joghatóságra és a határozatok elismerésére vonatkozó nemzeti jogszabályok között fennálló egyes különbségek akadályozzák a belső piac megfelelő működését. A polgári és kereskedelmi ügyekben az e rendelet hatálya alá tartozó tagállamok határozatainak gyors és egyszerű elismerése és végrehajtása céljából elengedhetetlenül szükségesek a joghatósági összeütközésre vonatkozó szabályok egységesítésére és az alaki követelmények egyszerűsítésére irányuló rendelkezések, valamint a határozatok szabad mozgásának biztosítása érdekében szükséges és célszerű, hogy az irányadó szabályokat kötelező és közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktus rendezze.¹²

¹² 44/2001/EK rendelet preambulum

A határozatok szabad mozgásának biztosítása érdekében az ezen rendelet hatálya alá tartozó tagállamban hozott határozatokat el kell ismerni és végre kell hajtani, az ezen rendelet hatálya alá tartozó más tagállamban, még abban az esetben is, ha a végrehajtás alá vont személy harmadik államban rendelkezik lakóhellyel, mégpedig az igazságszolgáltatás iránt a Közösségben táplált kölcsönös bizalom elvének megfelelően automatikusan, bármilyen külön eljárás nélkül.

Ugyancsak a kölcsönös bizalom elve alapján, az egyik tagállamban hozott határozat más tagállamban történő végrehajtására szolgáló eljárásnak, hatékornak és gyorsnak kell lennie. E célból a határozat végrehajthatóságát megállapító nyilatkozatot a rendelkezésre bocsátott iratok tisztán formai ellenőrzését követően, gyakorlatilag automatikusan ki kell bocsátani.

Az általános alapvetéseket követően a rendelet külön fejezetben szabályozza a biztosítási ügyekben, fogyasztói szerződések esetén, egyedi munkaszerződéseknél irányadó joghatósági szabályokat, majd rátér a határozatok elismerésére és végrehajtására irányadó konkrét szabályokat.

A rendelet előírja, hogy szabályai alkalmazásában mit kell határozatnak tekinteni. Ezek szerint a „határozat” valamely tagállam bírósága által hozott bármely határozat, elnevezésére való tekintet nélkül, beleértve az ítéletet, a végzést, fizetési meghagyást vagy végrehajtási intézkedést, valamint a költségeknek és kiadásoknak bírósági tisztviselő általi meghatározását.¹³ A rendelet felsorolja azon eseteket is, amikor nem ismerhető el egy külföldi határozat.¹⁴ Így nem ismerhető el a külföldi határozat, amennyiben:

- 1. az ilyen elismerés nyilvánvalóan ellentétes annak a tagállamnak a közrendjével, ahol az elismerést kérik,*
- 2. a határozatot az alperes távollétében hozták, amennyiben az eljárást megindító iratot vagy azzal egyenértékű iratot nem kézbesítették az alperes részére megfelelő időben ahhoz, hogy védelméről gondoskodhasson, kivéve, ha az alperes elmulasztotta a határozatot megtámadó eljárás kezdeményezését, annak ellenére, hogy lehetősége lett volna rá,*
- 3. összeegyeztethetetlen az azonos felek közötti jogvitában abban a tagállamban hozott határozattal, amelyben az elismerést kérik, vagy*

¹³ 44/2001/EK rendelet - 33. cikk

¹⁴ 44/2001/EK rendelet- 34-35. cikkek

4. összeegyeztethetetlen más tagállamban vagy harmadik államban, azonos jogalaptól származó, azonos felek közötti eljárásban hozott korábbi határozattal, feltéve, hogy a korábbi határozat a címzett tagállamban az elismerés feltételeinek megfelel.¹⁵

A valamely tagállamban hozott és ebben az államban végrehajtható határozatot más tagállamban akkor hajtanak végre, ha azt bármely érdekelt fél kérelmére, ebben a másik tagállamban végrehajthatónak nyilvánították.¹⁶ A rendelet értelmében a külföldi határozat érdemben semmilyen körülmények között nem vizsgálható felül.¹⁷

A rendelet kulcsfogalmának tekinthető *végrehajthatóvá nyilvánítás* a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása közé ékelődő eljárás. A jogirodalom a végrehajtás „természetes előfeltételének” tekinti, amennyiben a végrehajtandó határozat egy másik ország bíróságától ered. Amikor a latin „*exequatur*” kifejezéssel illetjük, az eljárás engedélyező vagy beleegyező jellegére utalunk.¹⁸ Az eljárás célja az, hogy a külföldi határozat esetében egy előzetes eljárásban belföldön megteremtse az eljárás jogcímét, ezáltal a végrehajthatóságot. Ha a végrehajtást kérő kérelmére azonos határozat alapján más tagállamban már lefolytatták az *exequatur* eljárást, azt akkor sem lehet figyelembe venni, ha a végzés a másik tagállamban jogerőre emelkedett.

A külföldi határozat alapján benyújtott végrehajtási kérelem előterjesztését követi ez az *exequatur* eljárás, amely egyrészt áll a külföldi határozat elismerése után hivatalból lefolytatott végrehajthatóvá nyilvánításból, másrészt a bírósági végzés elleni jogorvoslat esetén - kérelemre - a megtámadási okok vizsgálatából. Az *exequatur* eljárás a jogerőre emelkedett végrehajtási tanúsítvány kiállításával, illetve annak megtagadásával véget ér, a végrehajtási okirat kiállítása már elkülönül. A Vht. 208.§ - a értelmében a bíróság végzésével a külföldi határozatra végrehajtási tanúsítványt vezet, amelyben azt tanúsítja, hogy a határozat a magyar jog szerint a belföldi bíróság határozatával azonos módon végrehajtható.¹⁹ A határozatot a rendelet 53. cikkében említett alaki követelmények teljesítését követően, a 34. és 35. cikk szerinti felülvizsgálat nélkül nyomban végrehajthatónak kell nyilvánítani.²⁰

15 44/2001/EK rendelet - 34. cikk

16 44/2001/EK rendelet- 38. cikk

17 44/2001/EK rendelet - 36. cikk

18 <https://dictzone.com/latin-magyar-szotar/exequatur> (2017.09.26.)

19 Vht. 208.§

20 44/2001/EK rendelet - 41. cikk

A konkrét eljárásjogi szabályok alapján az eljáró bíróság illetékességét az adós lakóhelye, ennek hiányában lefoglalható vagyonának helye határozza meg. A bíróság a kérelemről nemperes eljárásban, az adós meghallgatása nélkül határoz, azonban a végrehajthatóságot megállapító határozatot kézbesíteni kell az adósnak is. Az adós így csak az eljárás ezen szakaszában szerez értesülést az ellene megindult eljárásról. A bíróságnak a végrehajthatósággal kapcsolatos döntése ellen mindkét fél jogorvoslattal élhet, mely jogorvoslati kérelmet a bíróság kontradiktórus eljárásban, a perre irányadó szabályok szerint bírálja el.²¹ A rendelet értelmében a kérelmet a bíróság a jogorvoslati szakban is csak akkor utasíthatja el, illetve csak akkor vonhatja vissza a végrehajthatóságot megállapító határozatot, ha a határozattal szemben az elismerést kizáró okok²² állnak fenn. A külföldi határozat érdemben semmilyen körülmények között sem vizsgálható felül.²³

A **44/2001/EK rendelet** jelentős mérföldkőnek számított elfogadása idején, mivel a polgári és kereskedelmi ügyek tekintetében hozzájárult a végrehajtási eljárás unión belüli egységesítése folyamatához. Az elfogadása óta eltelt évek és a jogfejlődés új iránya azonban napjainkra már részben meghaladottá tették rendelkezéseit. Emiatt került sor 2012. december 12. napján - a tanulmányomban később kifejtésre kerülő -, az **1215/2012/EK rendelet** elfogadására, amely a polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó legfrissebb szabályokat tartalmazza.

V.2. A 2201/2003/EK rendelet - Brüsszel II. rendelet

A következő fontos jogalkotási aktus a Tanács 2003. november 27. napján elfogadott **2201/2003/EK rendelete**, amely a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szól. Ez a rendelet a hatálya alá tartozó területek esetén egyszerűsíti a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást.

A rendeletet, hatálya szerint a bíróság jellegétől függetlenül az alábbiakkal kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni: a házasság felbontása, különválás vagy a házasság érvénytelenítése, valamint a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy

²¹ 44/2001/EK rendelet- 43. cikk

²² 44/2001/EK rendelet - 34-35. cikkek

²³ 44/2001/EK rendelet - 45. cikk

megszüntetése.²⁴ A szülői felelősség körében a rendelet különösen az alábbi témakörökre koncentrál: felügyeleti jog és kapcsolattartási jog; gyámság, gondnokság és hasonló intézmények; a gyermek személyének, illetve vagyonának gondozásával megbízott olyan személyek vagy szervek kijelölése és feladatai, amelyek képviselik vagy támogatják a gyermeket; a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezése vagy intézményi gondozásba helyezése; a gyermek védelmét célzó intézkedések a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatos kérdések. A rendelet alapvető fogalom - meghatározásokat követően a joghatósági szabályokat rendezi mind a házassági mind a szülői felügyelettel kapcsolatos esetekben, majd közös rendelkezésekben rendezi a végrehajtás kérdéseit.

A rendelet értelmében a valamely tagállamban hozott, a rendelet tárgyi hatálya alá tartozó határozatot a többi tagállamban külön eljárás nélkül elismerik²⁵. Az automatikus elismerés alól kivételt képeznek a házasság felbontására, a különválásra és a házasság érvénytelenítésére vonatkozó határozatok esetében a rendelet 22., míg a szülői felelősségre vonatkozó határozatok tekintetében a rendelet 23. cikkében felsorolt okok. A határozat érdemben semmilyen körülmények között nem vizsgálható felül.²⁶

Az eljárás menete azonos a korábban, a 44/2001/EK rendeletben megismert, kérelemre történő eljárás szabályaival, azaz például a mindkét fél közös gyermeke tekintetében a szülői felelősség gyakorlásáról valamely tagállamban hozott határozat, amely az adott tagállamban végrehajtható, és amelyet szabályszerűen kézbesítettek, más tagállamban akkor kerül végrehajtásra, ha bármely érdekelt fél kérelmére ott végrehajthatóvá nyilvánították.²⁷ Az illetékességet azon személy szokásos tartózkodási helye alapozza meg, akivel szemben végrehajtást kérnek, illetve bármely olyan gyermek szokásos tartózkodási helye, akikre a kérelem vonatkozik.

A kérelem benyújtásával kapcsolatos eljárásra a végrehajtás szerinti tagállam joga alkalmazandó és a kérelemmel megkeresett bíróság haladéktalanul határoz. A kérelem kizárólag a korábban már hivatkozott 22., 23. cikkek, valamint 24. cikkben meghatározott okok valamelyike alapján utasítható el. A végrehajthatóvá nyilvánítás iránti kérelem tárgyában hozott határozat ellen bármely

24 2201/2003/EK rendelet - 1. cikk

25 2201/2003/EK rendelet - 21. cikk

26 2201/2003/EK rendelet - 26. cikk

27 2201/2003/EK rendelet - 28. cikk

fél jogorvoslatot nyújthat be. A jogorvoslatot az egyes tagállamok által a 68. cikk alapján a Bizottság részére eljuttatott listán feltüntetett bírósághoz kell benyújtani. A jogorvoslatot a peres eljárási szabályoknak megfelelően kell elbírálni.²⁸A határozat érdemben semmilyen körülmények között sem vizsgálható felül.²⁹

A rendelet szabályai azonosak az egyezség és az egyéb végrehajtható okiratok esetében is. Az alaki követelményeknek megfelelően végrehajtható okiratként elkészített vagy nyilvántartásba vett és valamely tagállamban végrehajtható okiratot, valamint a felek által megkötött, és a megkötése tagállamában végrehajtható egyezségeket, a határozatokkal azonos feltételekkel ismerik el és nyilvánítják végrehajthatónak. A végrehajtási eljárásra a végrehajtás helye szerinti tagállam joga az irányadó.³⁰

V.3. 805/2004/EK rendelet - az európai végrehajtható okiratról

2000. november 30-án a Tanács intézkedési programot fogadott el a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének teljes megvalósítására, amelynek végső célja a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás teljes eltörlése. Ennek érdekében született meg 2004. április 21. napján az Európai Parlament és a Tanács **805/2004/EK rendelete** a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratról.

Az Európai Tanács a tamperei következtetéseiben úgy vélte, hogy a határozat meghozatalának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban a végrehajtáshoz való hozzáférést gyorsítani és egyszerűsíteni kell úgy, hogy el kell tekinteni a végrehajtást megelőzően a végrehajtás helye szerinti tagállamban szükséges valamennyi közbenső intézkedéstől. A származási tagállam bírósága által európai végrehajtható okiratként hitelesített határozatot a végrehajtás szempontjából úgy kell tekinteni, mintha azt a végrehajtás tagállamában hozták volna meg. A határozatok végrehajtására vonatkozó intézkedéseket azonban továbbra is a nemzeti jognak kell szabályoznia.

²⁸ 2201/2003/EK rendelet - 33. cikk

²⁹ 2201/2003/EK rendelet - 31. cikk

³⁰ 2201/2003/EK rendelet - 46-47. cikkek

A határozatok kölcsönös elismerésének és végrehajtásának elvét szem előtt tartva, a végrehajtás érdekében szükséges közbenső intézkedések, eljárások lehetőség szerinti kiiktatása a cél. Vagyis a határozat meghozatalának helye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban a végrehajtáshoz való hozzáférés gyorsítása és egyszerűsítése érdekében el kell tekinteni a végrehajtást megelőzően a végrehajtás helye szerinti tagállamban szükséges valamennyi közbenső intézkedéstől (exequatur eljárás). A jogosultnak tehát nem a végrehajtás államában kell a határozat ottani végrehajthatóságát erre irányuló eljárás kezdeményezésével megállapíttatnia, hanem a határozat meghozatalának államában kell megállapítani a végrehajthatóságot, amely aztán feljogosítja - valamennyi másik tagállamra kiterjedően - a jogosultat a végrehajtás kezdeményezésére. (pl. az európai végrehajtható okiratra vezetett tanúsítvánnyal).

Ez a rendelet továbbmegy a Tanács 44/2001/EK rendeletében foglalt szabályozáson és a tagállamok közötti viszonyban - bizonyos körben - eltörli az exequatur eljárást. A megszorítást az indokolja, hogy a rendelet hatálya nem terjed ki a természetes személyek jogképességével, örökléssel kapcsolatos kérdésekre, a társadalombiztosításra, fizetéseképtelenségi eljárásra (csődeljárás és felszámolási eljárás), illetve a választott-bírászkodásra sem³¹, mivel a rendelet kifejezetten *csak* a pénzfizetésre irányuló követelésekre vonatkozik és *csak* az ún. nem vitatott követelésekre tartalmaz szabályokat.

A rendelet meghatározza a „nem vitatott követelések” fogalmát, amelyet minden olyan helyzetre ért, amikor a hitelező pénzbeli követelése jellegét és mértékét az adós igazoltan nem vitatja és az említett adóssal szemben a hitelező bírósági határozatot, illetve az adós kifejezett beleegyezését igénylő végrehajtható okiratot, akár bírósági egyezséget vagy közokiratot, tud felmutatni.

Így a követelést akkor kell nem vitatottnak tekinteni, ha:

- a) annak fennállását az adós a bírósági eljárás során kifejezett elismeréssel, illetve bíróság által jóváhagyott vagy az eljárás során a bíróság előtt kötött egyezséggel elfogadta;*
- b) a bírósági eljárás során a származási tagállam joga szerinti eljárási szabályokkal összhangban az adós a követeléssel szemben nem emelt kifogást;*

³¹ 805/2004/EK rendelet - 2. cikk

c) miután a bírósági eljárás során korábban a követeléssel szemben kifogást emelt, ezt követően az adós nem jelent meg, illetve nem képviseltette magát a bírósági tárgyaláson, feltéve hogy a származási tagállam joga szerint az ilyen magatartás a követelés vagy a hitelező által állított tények hallgatólagos elismerésének minősül.³²

A rendelet a nem vitatott pénzkövetelésekre vonatkozóan létrehozza az európai végrehajtható okirat intézményét³³, amely arra szolgál, hogy ha az eredetileg eljáró államban ezzel az eszközzel elrendelik a végrehajtást, ezt az eljárást több államban is - bármilyen közbenső eljárás lefolytatása nélkül - le lehet folytatni. A nem vitatott követelést tartalmazhatja ítélet (határozat), bírósági egyezség vagy egyéb közokirat, és ezen dokumentumhoz kapcsolható az európai végrehajtható okirat. A rendelet tehát a nem vitatott követelésekre nézve a tagállamok egymás közötti viszonyában eltörli az exequatur eljárást.

Az eljárásban az adós védelmét jelentő biztosítékoknak kell érvényesülnie. Ezek a határozat meghozatalára irányuló bírósági eljárás tekintetében érvényesülő minimumszabályok annak biztosítása érdekében, hogy az adós kellő időben és olyan módon kapjon tájékoztatást a vele szemben induló bírósági eljárásról, az eljárásban a követelés vitatása érdekében való tevőleges részvételének követelményeiről, illetve részvétele elmaradásának következményeiről, hogy a védekezéséhez szükséges előkészületeket megtehesse.

A tagállamok igazságszolgáltatásába vetett kölcsönös bizalom igazolja azt, hogy csak egyetlen tagállam bírósága döntsön arról, hogy egy határozatnak európai végrehajtható okiratként való hitelesítéséhez minden feltételt teljesítettek-e annak érdekében, hogy az összes többi tagállamban lehetővé váljon a határozat végrehajtása anélkül, hogy a határozat végrehajtása szerinti tagállamban az eljárási minimumszabályok helyes alkalmazását egy további bíróságnak vizsgálnia kellene.

A rendelet 5. cikke kimondja, hogy a származási tagállamban európai végrehajtható okiratként hitelesített határozatot a többi tagállamban a végrehajthatóvá nyilvánítás szükségessége és az elismerés megtámadhatóságának lehetősége nélkül el kell ismerni és végre kell hajtani. Ilyen

³² 805/2004/EK rendelet- 3. cikk

³³ A kapcsolódó formanyomtatvány az alábbi linkről érhető el: https://e-justice.europa.eu/content_european_enforcement_order_forms-270-hu.do

esetekben a másik tagállamban nincs már jogi lehetőség az elismerés vitatására és a végrehajtási eljárás lefolytatásához sincs szükség a végrehajthatóság újabb deklarálására. Mindez azt jelenti, hogy az Európai Unió egyik tagállamában hozott határozat az európai végrehajtható okirat révén a másik tagállamban közvetlenül, bármely előzetes (exequatur) eljárás nélkül végrehajthatóvá válik.

A rendelet azonban azt is leszögezi, hogy a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratként való hitelesítés kérelmezése egy választási lehetőséget nyújt a hitelező számára, aki ehelyett azonban a 44/2001/EK rendelet szerinti elismerési és végrehajtási eljárás, illetve más közösségi jogi aktusok mellett is dönthet.

Az Európai Parlament és a Tanács 805/2004/EK rendelete nagy előrelépést jelent a bírósági határozatok, egyezségek és a pénzkövetelésről szóló közokiratok Európai Unión belüli szabad áramlása terén. Jelentőségét több körülmény is igazolja.

Az Unió egységes belső piacán fokozatosan növekszik a határokon átnyúló jogviták száma és ezzel együtt növekszik a megfelelő jogvédelem iránti igény. A határon átívelő jogviták számának növekedése a bíróságok tehernövekedéséhez és az eljárások lassulását is eredményezheti, amely szintén a hitelezői érdekek ellen hat. A hitelezők jogvédelmének biztosításához e rendelet nagyban hozzájárul azzal, hogy az exequatur eljárás kiiktatásával időt és költséget takarít meg a hitelezőknek. Emellett az európai végrehajtható okirat intézménye megnehezítheti a rosszhiszemű adósok számára a végrehajtási eljárás alóli kibúvás lehetőségét, a vagyon kimentését, a fedezet elvonását.

A rendelet jelentősége azonban a tényleges tartalmán is túlmutat, ugyanis azáltal, hogy a nem vitatott pénzkövetelésekre vonatkozóan megalkotta az európai végrehajtható okirat intézményét, ezzel egyben megalkotta az európai végrehajtható okirat kvázi „prototípusát” is, amelynek alkalmazása a későbbiek folyamán egyéb követelésekre is kiterjeszhető.

V.4. 1896/2006/EK és 861/2007/EK rendelet

A 2000 - es évek derekán jelentős fejleményként jelenik meg két új, a közösségi jog által szabályozott, önálló szupranacionális polgári eljárás, amely a határokon átívelő fizetési ügyekben

teszi lehetővé a követelések hatékonyabb és eredményesebb érvényesítését. Az Európai Parlament és a Tanács 2006. december 12. napján fogadta el az európai fizetési meghagyásos eljárásról szóló **1896/2006/EK rendeletet**.

A késedelmes kifizetések az Európai Unióban működő vállalkozások, különösen a kis- és középvállalkozások fennmaradását veszélyeztető fizetéseképtelenség fő okát képezik, és nagyszámú munkahely elvesztését is eredményezhetik. Miközben a tagállamok többségében létezik egyfajta egyszerűsített fizetési meghagyásos eljárás az olyan követelések behajtására, melyek tekintetében nincs jogvita a felek között, e nemzeti szabályok tartalma és az egyes eljárások eredményessége azonban nagymértékben eltér egymástól, határon átnyúló ügyekben pedig tipikusan nem megengedett az ilyen eljárások kezdeményezése. Az egységes belső piac miatt egyre nagyobb számban megjelenő, határokon átívelő jogviták miatt azonban egyértelművé vált, hogy szükség van egy olyan, kifejezetten a határokon átívelő ügyekre vonatkozó egységes európai eljárásrendre, mely az Európai Unió egész területén egyenlő lehetőségeket biztosít a hitelezők és adósok számára. Ilyen előzmények után született meg az európai fizetési meghagyásról szóló rendelet.³⁴ A rendelet annak a szabályozási elvnek az érvényesülését biztosítja, mely szükségtelenné teszi - a nem vitatott követelésekre vonatkozó, már az előzőekben ismertetett szabályozáshoz hasonlóan - az elismerést és végrehajtást megelőző köztes eljárásokat a végrehajtás szerinti tagállamban.

A rendelet értelmében polgári és kereskedelmi ügyekben lehet európai fizetési meghagyást kibocsátani, a már ismert olyan kivételekkel, mint az adó-, vám- és közigazgatási ügyek, az államhatalom gyakorlásáért való felelősség, a házassági vagyonjogon és öröklésen alapuló jogok, a fizetéseképtelenségi eljárások, a szociális ellátásokkal összefüggő ügyek.³⁵ Emellett - a fizetési meghagyással érvényesíthető követelések jellegére tekintettel - a szerződésen kívüli kötelmekből eredő követelések csak kivételesen tartoznak a rendelet hatálya alá: ha az ilyen követelések kifejezetten a felek közötti megállapodás vagy tartozás-elismerés tárgyát képezték, illetve ha azok közös tulajdonból eredő tartozás kiegyenlítésére szolgálnak.³⁶

Az európai fizetési meghagyás a határon átnyúló igényérvényesítés eszköze, melyet akkor lehet igénybe venni, ha legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő

34 Gyakorlati útmutató az európai fizetési meghagyások alkalmazásához https://e-justice.europa.eu/content_order_for_payment_procedures-41-hu.do (2017.09.26.)

35 1896/2006/EK rendelet - 2. cikk

36 1896/2006/EK rendelet - 2. cikk

tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel a kérelem benyújtásának időpontjában.³⁷ A rendelet egységes eljárásrendet ad a határon átnyúló pénzkövetelések érvényesítésére, meghatározza kérelmek és a fizetési meghagyás tartalmi elemeit, illetve a mellékleteiben nyomtatványokat is rendszeresít az egyes kérelmekre, eljárási cselekményekre.

Az európai fizetési meghagyás esetében is érvényesül az az elv, hogy az ügy tárgya határozza meg az igényérvényesítés rendjét, és az uniós jogalkotó a tagállamokra bízta azt, hogy mely bíróságait, egyéb hatóságait hatalmazza fel európai fizetési meghagyások kibocsátására.³⁸ (lásd a rendelet 5. cikkében a „bíróság” fogalom meghatározását). Ennek megfelelően hazánkban a fizetési meghagyásos eljárásról szóló 2009. évi L. törvény 59. § - a alapján a közjegyzők bocsátják ki az európai fizetési meghagyásokat, azokra az eljárási kérdésekre vonatkozóan pedig, melyeket a rendelet nem rendez, a hazai fizetési meghagyásos eljárásra vonatkozó szabályok irányadóak.

Az európai fizetési meghagyás ellentmondás esetén perré alakul, kivéve, ha erre az esetre a jogosult az eljárás megszüntetését kérte, határidőben történő ellentmondás hiányában pedig végrehajtható határozatot eredményez a meghagyásban megjelölt követelés vonatkozásában. A végrehajthatóságot a fizetési meghagyást kibocsátó bíróságnak (egyéb hatóságnak) meg kell állapítania egy, a rendelet szerinti formanyomtatvány kitöltésével. Az ilyen, az egyik tagállamban kibocsátott, végrehajthatóvá nyilvánított európai fizetési meghagyást a rendelet 19. és 21. cikke értelmében a végrehajtás vonatkozásában úgy kell tekinteni, mintha abban a tagállamban bocsátották volna ki, amelyben annak végrehajtását kérik, ahhoz semmilyen további végrehajthatóvá nyilvánítási eljárásra nincs szükség, illetve nem adható lehetőség a végrehajtás államában erre vonatkozó kifogás előterjesztésére.³⁹

Megtörtént tehát e körben is a végrehajtás államában a végrehajthatóság megállapítására szolgáló közbenső eljárás kiiktatása, megvalósult a fizetési meghagyások tagállamok közötti akadálymentes, szabad „forgalma”. A másik tagállamban kibocsátott európai fizetési meghagyások hazai végrehajtása tekintetében ez azt jelenti, hogy ugyanolyan módon kerül sor a végrehajtásukra, mint ha Magyarországon került volna sor a kibocsátásukra: a meghagyás alapján a jogosult minden további közbenső eljárás nélkül végrehajtási eljárást indíthat az adósa ellen. Ennek érdekében

³⁷ 1896/2006/EK rendelet - 3. cikk

³⁸ 1896/2006/EK rendelet - 5. cikk „bíróság fogalma”

³⁹ 1896/2006/EK rendelet - 19. és 21. cikke

kibővült a Vht. 16. §-ának, a végrehajtási lap kiállításának alapjául szolgáló okiratokat tartalmazó felsorolása az európai fizetési meghagyással.⁴⁰

Az európai fizetési meghagyásos eljárás a nemzeti jogokban létező eljárásokhoz képest egy kiegészítő, szabadon választható igényérvényesítési lehetőség. Ha tehát a lejárt pénzkövetelés érvényesítésére a joghatósággal rendelkező belső joga kínálja a hitelező számára megfelelő, hatékony eljárásrendet, úgy ezt is választhatja, függetlenül attól, hogy a rendelet szerinti európai fizetési meghagyás kibocsátását is kérhetné. Abban pedig gyökeres változást eredményezett a rendelet, hogy nemcsak a hatálya alá tartozó, egyik tagállamban kibocsátott fizetési meghagyások másik tagállamban történő végrehajthatóságára adott közösségi szabályozást, hanem az eljárás egészének lefolytatására.

Hasonló jogpolitikai céllal került sor a *kis értékű követelések európai eljárásának* bevezetésére is, amelynek szabályait az Európai Parlament és az Európai Tanács által 2007. július 11. napján elfogadott **861/2007/EK rendelet** tartalmazza. A közös eljárási rend kidolgozása a határokon átnyúló, kis értékű fogyasztói és kereskedelmi követelések egyszerűsített és gyorsított elbírálására ugyancsak részét képezte a határozatok kölcsönös elismerése elvének megvalósítására irányuló közösségi programnak.

A speciális kezelést az indokolja, hogy a nemzeti jogalkotókhöz hasonlóan⁴¹ az Európai Unió is abban látta, hogy a perek költsége, időigénye és bonyolultsága nem szükségszerűen arányos az ilyen követelések értékével, és ezt az aránytalanságot az eljárási szabályok egyszerűsítésével kell enyhíteni. Határokon átnyúló ügynek a rendelet alkalmazásában az az ügy minősül, amelyben legalább az egyik fél az eljáró bíróság székhelye szerinti tagállamtól eltérő tagállamban rendelkezik állandó lakóhellyel vagy szokásos tartózkodási hellyel a keresetlevél benyújtásának időpontjában.⁴²

A rendelet hatálya igazodik a korábban már tárgyalt rendeletek tárgyi hatályához. Így a rendelet hatálya kiterjed a polgári és kereskedelmi ügyekre a szokásos kivételekkel, de nem tartozik a hatálya alá a munkajogi viszonyokból, az ingatlanok bérletéből (kivéve a pénzbeli követelésekre irányuló kereseteket) és a személyiségi jogok megsértéséből eredő igények érvényesítése sem.⁴³

⁴⁰ 1994. évi LIII. törvény 16.§ i) pont

⁴¹ lsd. 1952. évi III. törvény XXVII. fejezet Kisértékű perek, illetve 2016.évi CXXX. törvény XLV. fejezet A kis értékű követelések európai eljárása

⁴² 861/2007/EK rendelet - 3. cikk

⁴³ 861/2007/EK rendelet - 2. cikk

A rendelet egyértelműen meghatározza azt is, hogy mit tekint „kis értékű követelés” - nek. *Kis értékű követelésnek* az minősül, melyben a követelés értéke a keresetlevél hatáskörrel és illetékességgel rendelkező bíróság általi kézhezvételekor nem haladja meg a 2000 eurót a kamatok és költségek nélkül.⁴⁴

A rendelet az eljárás lefolytatására legnagyobbbrészt közösségi szabályokat tartalmaz, néhány kérdésben és általában a rendeletben nem rendezett eljárási kérdésekben pedig az eljárást lefolytató bíróság államának eljárási jogát rendeli alkalmazni. Az európai fizetési meghagyáshoz hasonlóan e rendelet mellékletei is formanyomtatványokat határoznak meg az egyes nyilatkozatokra, felhívásokra: így a keresetlevélre, a kiegészítésére vagy kijavítására szóló felhívásra, valamint az alperes keresetlevélre adott válaszára (ellenkérelem, viszontkereset, bizonyítási indítványok).

A kis értékű követelések európai eljárásában valamelyik tagállamban hozott ítéletet a rendelet 20. és 21. cikke értelmében a végrehajtás helye szerinti másik tagállamban a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás és az elismerés kifogásolásának bármilyen lehetősége nélkül el kell ismerni, és végre kell hajtani;⁴⁵ ezen ügyekben is megvalósult tehát a végrehajthatósághoz szükséges közbenső eljárás kiiktatása, az ítéletek tagállamok közötti akadálymentes, szabad forgalma.

A másik tagállamban hozott ítéletek hazai végrehajtása tekintetében ez azt jelenti, hogy ugyanolyan módon és feltételekkel kerül sor a végrehajtásukra, mintha Magyarországon került volna sor a meghozatalukra: az ítélet alapján a jogosult minden további közbenső eljárás nélkül végrehajtási eljárást indíthat az adósa ellen másik tagállamban, és a végrehajtási eljárásra ezen másik tagállam joga vonatkozik. Ennek érdekében kibővült a Vht. 16. §-ának, a végrehajtási lap kiállításának alapjául szolgáló okiratokat tartalmazó felsorolása a kis értékű követelések európai eljárásában hozott ítélettel⁴⁶.

Fontos eltérés a széles körben érvényesülő tagállami perjogi szabályozásokhoz képest az, hogy általános jelleggel kimondja a rendelet az ítélet előzetes végrehajthatóságát. Az ítélet az előterjeszhető jogorvoslatoktól függetlenül végrehajtható (ennek érdekében biztosíték nyújtása sem követelhető a jogosulttól), és ezt a rendelkezést nem csak a másik tagállamban történő

⁴⁴ 861/2006/EK rendelet - 2. cikk

⁴⁵ 861/2007/EK - 20. és 21. cikkek

⁴⁶ 1994. évi LIII. törvény 16.§ j). pont

végrehajtás esetében kell alkalmazni, hanem akkor is, ha a származási tagállamban kéri az ítélet végrehajtását.⁴⁷

A kis értékű követelések európai eljárása ugyanúgy egyfajta fakultatív igényérvényesítési lehetőség a hitelezők számára, mint az európai fizetési meghagyás: a rendelet 1. cikke ezért az eljárást a tagállami jogszabályok szerinti eljárások „alternatívájaként” határozza meg.⁴⁸

V.5. A 4/2009/EK rendelet

A Bizottság és a Tanács 2000. november 30-án elfogadta a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok kölcsönös elismerése elvének végrehajtására irányuló közös intézkedési programot. Ezen program előírja a tartási követelésekre vonatkozó exequatur eljárás eltörlését annak érdekében, hogy hatékonyabbá tegye a jogaik érvényesítéséhez a tartásra jogosultak rendelkezésére álló eszközöket.⁴⁹ Ezt követte a tartási kötelezettségek tárgyában 2004-ben kiadott Zöld Könyv⁵⁰, majd végül 2008. december 18. napján a Tanács elfogadta a **4/2009/EK rendeletet**⁵¹ a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről, amely 2011. június 18. napjától alkalmazandó.

A rendelet általános célja, a tartásra jogosultak számára lehetővé tenni, hogy ügyükben, az egyes tagállamokban nehézség nélkül kerüljön sor határozat meghozatalára, és e határozat a többi tagállamban további alaki követelmény nélkül, automatikusan legyen végrehajtható. A rendelet tárgyi hatálya kiterjed a családi vagy rokoni kapcsolatból, házassági kapcsolatból vagy házassági rokonságból eredő valamennyi tartási kötelezettségre.⁵² A rendelet kifejezetten rögzíti, hogy alkalmazásában a „tartási kötelezettségnek” önálló, autonóm közösségi jogi tartalmat kell tulajdonítani, azt nem az egyes tagállamok nemzeti joga alapján kell értelmezni. A rendelet az addigi jogi normákhoz képest, amelyek a kérelmező nagyfokú önállóságára építettek, bevezet egy

⁴⁷ 861/2007/EK rendelet - 15. cikk

⁴⁸ lsd. még 861/2007/EK rendelet (8) preambulum bekezdés

⁴⁹ 4/2009/EK rendelet (5) preambulum bekezdése

⁵⁰ http://ec.europa.eu/civiljustice/maintenance_claim/maintenance_claim_ec_hu.htm (2017.09.26.)

⁵¹ A Tanács 4/2009/EK rendelete a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről

⁵² 4/2009/EK rendelet - 1. cikk

egészen más típusú eljárást, a jogosultat segítő Központi Hatóságokkal, tágan értelmezett jogi segítségnyújtással, és költségkedvezményekkel.⁵³

A rendelet a Határozatok elismerése, végrehajthatósága és végrehajtásáról szóló IV. fejezetében a tartással kapcsolatos ügyekben két különböző eljárásrendet állapít meg aszerint, hogy milyen határozat végrehajtásáról van szó. A **fejezet 1. szakaszát** az olyan tagállamokban meghozott határozatokra kell alkalmazni, amelyek a 2007. évi hágai jegyzőkönyv hatálya alá tartoznak.⁵⁴ Az e szakasz hatálya alá tartozó határozatok tekintetében megvalósul az exequatur eljárás eltörlése, vagyis a tartási ügyekben hozott határozatok végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás nélkül végrehajthatók más tagállamokban.⁵⁵ Azonban annak az alperesnek, aki nem jelent meg a 2007. évi hágai jegyzőkönyv hatálya alá tartozó tagállam eredetileg eljáró bírósága előtt, az ellene hozott határozat végrehajtási szakaszában jogában áll a határozat felülvizsgálatát kérelmezni, mégpedig a rendelet 19. cikkében meghatározott okok valamelyikének fennállása esetén.

A **fejezet 2. szakaszát** az olyan tagállamokban meghozott határozatokra kell alkalmazni, amelyek nem tartoznak a 2007. évi hágai jegyzőkönyv hatálya alá (Egyesült Királyság, Dánia) Az e tagállamokban hozott határozatokat bármilyen külön eljárás nélkül el kell ismerni, azonban végrehajtásukra csak a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárást követően kerülhet sor.⁵⁶

A tartási kötelezettségre vonatkozó határozatok tagállamokban történő elismerésének egyetlen célja, hogy lehetővé tegye a határozatban meghatározott tartási követelés behajtását. Nem jelenti ugyanakkor a határozat tárgyát képező tartási kötelezettségek alapjául szolgáló családi vagy rokoni kapcsolat, házasság vagy házassági rokonság tagállam általi elismerését.⁵⁷

V.6. Az 1215/2012/EU rendelet

A polgári és kereskedelmi ügyekben keletkezett határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 44/2001/EK rendelet szabályai - az elfogadása óta eltelt időben bekövetkezett változások és az új jogalkotási szemlélet miatt részben meghaladottakká váltak, így egyeztetések kezdődtek egy új jogalkotási aktus előkészítésére. Az egyeztetéseket követően 2012. december 12. napján

53 4/2009/EK rendelet - 31. cikk

54 4/2009/EK rendelet - 16. cikk

55 4/2009/EK rendelet - 17. cikk

56 4/2009/EK rendelet - 23. és 26. cikkek

57 4/2009/EK rendelet (25) preambulum-bekezdése.

elfogadásra került az Európai Parlament és a Tanács **1215/2012/EU rendelete** a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról. Az új rendelet célja, hogy megkönnyítse az igazságszolgáltatás igénybevételét azáltal, hogy a bíróságok joghatóságára, valamint a tagállamokban, polgári és kereskedelmi ügyekben hozott bírósági határozatok gyors és egyszerű elismerésére vonatkozó szabályokat ír elő.

A rendelet részben a 44/2001/EK rendelet (a Brüsszel I. rendelet) helyébe lép, amely azonban továbbra is alkalmazandó a rendelet hatályba lépését megelőzően indított eljárásokban.⁵⁸ Az új rendelet 2015. január 10. napján lépett hatályba, amely napon új időszámítás kezdődött az Európai Unió polgári eljárásjogában.

A rendelet sok apróbb módosítása mellett a legjelentősebb változtatás és mérföldkő, a végrehajthatóvá nyilvánítás eljárás, vagy másképpen exequatur eljárás megszüntetése. A rendelet preambuluma 26. pontja szerint az igazságszolgáltatás működése iránt az unióban táplált kölcsönös bizalom már nemcsak a tagállamokban hozott határozatok automatikus elismerésének feltételeit teremtette meg, hanem a végrehajtás előtti végrehajthatóvá nyilvánítás eltörlését is.

Az Elismerésről és végrehajtásról szóló III. fejezet értelmében a valamely tagállamban hozott határozatot a többi tagállamban külön eljárás előírása nélkül elismerik,⁵⁹ valamint a valamely tagállamban hozott és ott végrehajtható határozatot másik tagállamban végrehajthatóvá nyilvánítás nélkül végre lehet hajtani⁶⁰, tehát az exequatur eljárás jogintézményét főszabályként megszüntik. A végrehajtható határozat egyben ipso jure feljogosít a címzett tagállam joga szerinti biztosítási intézkedések megtételére is. A rendelet szabályai értelmében a végrehajtásra továbbra is a címzett tagállam joga az irányadó.

VI. A szabályozás jövőbeni iránya - a két Zöld Könyv a végrehajtás foganatosításáról

A polgári eljárásjog végrehajtási szabályait gyakran nevezik az Európai Polgári Igazságügyi Térség legsebezhetőbb pontjának. Jóllehet több közösségi jogi eszköz is rendelkezik a bíróságok hatásköréről, az ítéletek elismerése és végrehajthatónak nyilvánítása érdekében követendő eljárásról, valamint a bíróságok között polgári eljárásokban történő együttműködés

⁵⁸ 1215/2012/EU rendelet - 66. cikk

⁵⁹ 1215/2012/EU rendelet - 36. cikk

⁶⁰ 1215/2012/EU rendelet - 39. cikk

mechanizmusáról, de a végrehajtásra vonatkozó tényleges intézkedésekről, amelyek a végrehajtás foganatosítását érinti, még nem született jogalkotási javaslat.

Az Európai Unió szupranacionális szervei egyre szélesebb körben igyekeznek kiterjeszteni a közösségi jog hatókörét. A legújabb tendenciák is azt mutatják, hogy a végrehajtási eljárás területén is újabb közösségi intézkedések, jogforrások láthatnak napvilágot a közeljövőben, amelyek már nem csupán a végrehajtás elrendelésével, hanem a végrehajtás foganatosításának kérdéseivel is foglalkoznak majd. Ezen intézkedések alapjaként említhetjük meg a bankszámlák letiltásáról szóló 2006 - os Zöld Könyvet és az adósok vagyonának átláthatóságáról szóló 2008 - as Zöld Könyvet.

A **2006 - os Zöld Könyv** a végrehajtás foganatosítása terén igyekszik valamelyest harmonizált szabályokat alkotni a **bankszámlák letiltására**⁶¹ vonatkozó szabályok körvonalazása révén. A határokon átnyúló adóssághajtással kapcsolatos problémák akadályt képezhetnek az Európai Unión belüli fizetési megbízások szabad áramlása előtt, és gátolhatják a belső piac megfelelő működését. A késedelmes fizetések és a nem teljesített fizetések egyaránt veszélyeztetik a vállalkozások és a fogyasztók érdekeit.

A végrehajtásra vonatkozó nemzeti szabályozások között jelenleg fennálló egyenlőtlenségek súlyosan gátolják a követelések határokon átnyúló behajtását. Azok a hitelezők, akik egy határozatot egy másik tagállamban kívánnak érvényesíteni, különböző jogrendszerekkel, eljárási követelményekkel és nyelvi akadályokkal kerülnek szembe. A gyakorlatban azok a hitelezők, akik pénzkövetelést próbálnak behajtani Európában, legtöbbször adósuk számláját próbálják meg letiltatni. Ilyen eljárás a legtöbb tagállamban létezik, és amennyiben hatékonyan működik, hathatós eszköz lehet az ellenszegülő vagy csaló adósok ellen.

A Bizottság már **„A bírósági ítéletek Európai Unióban történő meghozatala és végrehajtása hatékonyságának javítása”** című, 1998-as közleményében rámutatott a pénzkövetelések határokon átnyúló behajtásának nehézségeire⁶². A Zöld Könyv rámutat, hogy az Európai Unióban az adósok manapság képesek pénzeiket azonnal átutalni a hitelezőjük által ismert számláról egy másik

⁶¹[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2006\)0618_/com_com\(2006\)0618_hu.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2006)0618_/com_com(2006)0618_hu.pdf) - 2017.09.27.

⁶²

[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com\(2006\)0618_/com_com\(2006\)0618_hu.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/com/com_com(2006)0618_/com_com(2006)0618_hu.pdf) - 2017.09.27. - 4. oldal

számlára gyakorlatilag bármely tagállamban, a hitelezők viszont nem képesek ugyanilyen gyorsasággal zároltatni ezeket a pénzeket. Jelenleg nem létezik olyan közösségi jogi eszköz, amely ezt a problémát megfelelően kezelni tudná.

A Zöld Könyv javaslata egyfajta európai rendelvénnyel bevezetése a bankszámlák letiltására, amely lehetővé tenné a hitelezőnek, hogy hozzájusson követeléséhez azáltal, hogy megakadályozná adósának az Európai Unión belül vezetett egy vagy több bankszámláján levő pénzeszközei eltüntetését vagy átutalását. Ez a rendvény alapvetően előzetes védelmi funkciót töltene be: az adósnak a bankszámlán levő pénzeszközeit zárolná anélkül, hogy az átutalásra kerülne a hitelezőnek. Az eljárást a rendvény kibocsátására vonatkozó feltételekhez kötnék, amelyek között szerepelne az adós számára biztosított megfelelő szintű védelem is. Valamely tagállamban kiállított letiltási rendvény az Európai Unió teljes területén elismert és végrehajtható lenne anélkül, hogy szükség lenne végrehajthatósági nyilatkozatra.⁶³

A tervek szerint a letiltási rendvényt a bíróság a hitelező kérelmére gyorsított eljárásban adná ki. A kérelem előterjesztésére valamennyi közösségi nyelven rendelkezésre álló formanyomtatványon (igénylőlapon) kerülne sor. A hitelezőnek az eljárás során először megfelelő okiratokkal meg kellene győznie a bíróságot, hogy jogos a követelése az adós ellen. Ezután a hitelezőnek bizonyítania kellene az eljárás sürgősségét, például annak kockázatát, hogy a követelés érvényesítése megghiúsul, amennyiben az intézkedést nem hozzák meg.

A Zöld Könyv szerkesztői azt javasolják, hogy a bankszámlaletiltás foganatosítását megelőzően ne hallgassák meg és ne is értesítsék az adóst a kérelemről, mivel az ellentétes lenne a céllal, hogy megakadályozzák a pénznek a hitelező esetleges kárára történő mozgását, és elveszne az intézkedés váratlanságából fakadó hatás is. Ebben az esetben, az adóst a letiltásról, annak foganatosításával egy időben értesítenék, ugyanakkor biztosítanák számára a végrehajtási intézkedés megtámadásának lehetőségét.

Amennyiben a hitelező, aki letiltási rendvénnel zároltatta adósa bankszámláját, az alapeljárásban kielégítési végrehajtás alapjául szolgáló határozathoz jut, a lefoglalt pénzeszközt a

saját számlájára történő átutalással vagy egyéb módon szerezheti meg. A Zöld Könyv előíranyozza, hogy ilyen esetben a rendelvényt végrehajtási intézkedéssé lehet majd alakítani, amelynek nyomán a lefoglalt összeget átutalják a hitelezőnek.

A másik **Zöld Könyv 2008** - ban született és a bírósági határozatok hatékony végrehajtására koncentrál, amelyben az **adósok vagyonának átláthatósága** lehetne a kulcstényező.⁶⁴ A határokon átnyúló adósságbehajtással kapcsolatos problémák is akadályt képezhetnek az Európai Unión belüli fizetési megbízások szabad áramlása előtt és gátolhatják a belső piac megfelelő működését.

A végrehajtási eljárás kiindulópontja gyakran az adós lakcímének és/vagy annak pénzügyi helyzetével kapcsolatos információknak a felkutatása. Nemzeti szinten jelenleg általában különböző információforrások - elsősorban nyilvántartások és adónyilatkozatok segítségével biztosítják az adós vagyonának átláthatóságát. Bár a nemzeti rendszerek alapvető alkotóelemei hasonlóknak tűnnek, jelentős eltérések mutatkoznak a hozzáférés feltételei, az információszerzési eljárások, valamint a rendszerek tartalma és általános hatékonysága tekintetében. Megoldást jelenthet a nemzeti végrehajtási jogszabályokra és gyakorlatokra vonatkozó, 28 tagállam eltérő végrehajtási rendszerét bemutató kézikönyv elkészítése, amely tartalmazhatná az egyes tagállamokban tárolt valamennyi információforrást, nyilvántartásokra vonatkozó adatokat, hozzáférési szabályokat.

Problémát jelent a határokon átnyúló gazdasági kapcsolatokban, hogy a hitelező, illetve a végrehajtó hatóságok nem mindig rendelkeznek megbízható információkkal az adós tartózkodási helyére vagy vagyonának fellelhetőségére vonatkozóan. Az adósságbehajtás sikerének jelentős akadályát képezi, ha nem állnak rendelkezésre bizonyos, az adósra vagy az adós vagyonára vonatkozó hiteles adatok, információk. Sokkal könnyebb lenne a bírósági határozatok végrehajtása az Európai Unióban, amennyiben lehetséges volna pontos és megbízható információhoz jutni az adós pénzügyi helyzetére vonatkozóan.

A határokon átnyúló adósságbehajtás esetén - ebben a körben - további problémát jelent a nemzeti jogrendszerek különbözősége, illetve az a körülmény, hogy a hitelezők általában nem rendelkeznek kellő információkkal a többi tagállam jogi megoldásaira vonatkozóan. Mindez az Európai Unión belül

64 <http://ec.europa.eu/transparency/regdoc/rep/1/2008/HU/1-2008-128-HU-F1-1.Pdf> - (2017.09.27.)

gátolhatja a belső piac megfelelő működését és veszélyeztetheti a hitelezők érdekeit. Ezért intézkedéseket kell hozni annak érdekében, hogy lehetővé tegyék az adós vagyonának a tagállamok területén való pontos beazonosítását.

A Zöld Könyv deklarált célja, hogy széles körű konzultációt indítson az érdekelt felek körében arról, hogy milyen módon lehetne javítani az adósok vagyonának átláthatóságát az Európai Unióban. A Zöld Könyv rögzíti, hogy a végrehajtáshoz szükséges információk felkutatása terén a tagállamok jogrendszerei eltérő megoldásokat alkalmaznak. Ezek között az információhoz való hozzáférés biztosításának két alapvető módszere az *adós nyilatkozata* és az *adatbázisok használata*. Kérdés, hogy milyen módon valósítható meg az adósok vagyonának átláthatósága?

Az első megoldási javaslat a nemzeti végrehajtási jogszabályokra és gyakorlatokra vonatkozó *kézikönyv* kidolgozása. E kézikönyv tartalmazhatná az egyes tagállamokban valamely személy vagyonára vonatkozóan rendelkezésre álló valamennyi információforrást, azon személyek és szervek felsorolását és elérhetőségét, amelyek hozzáférhetnek az adott információhoz, a hozzáférés költségeit, illetve egyéb lényeges adatokat.

A második javaslat a rendelkezésre álló információk körének bővítése, valamint a nyilvántartásokhoz történő hozzáférés javítása. A Zöld Könyv a legjelentősebb adatbázisok között a kereskedelmi nyilvántartásokkal (Magyarországon cégnyilvántartás), a népesség-nyilvántartásokkal, valamint a társadalombiztosítási és adónyilvántartásokkal foglalkozik.

A Zöld Könyv rögzíti, hogy jelentős mértékben javult a végrehajtási eljárások hatékonysága azokban az államokban, ahol az utóbbi években lehetővé tették a végrehajtó szervek számára a különböző központi nyilvántartásokhoz való hozzáférést.

A Zöld Könyv harmadik javaslata a végrehajtó hatóságok közötti információcsere kiépítése. A dokumentum kiindulópontja, hogy a végrehajtó szervek jelenleg nem férhetnek hozzá közvetlenül a többi tagállamnak azokhoz a nyilvántartásaihoz, amelyek nyitva állnak az adott állam végrehajtó szervei számára. Jelenleg nincs olyan nemzetközi jogi eszköz, amely a nemzeti végrehajtó szervek közötti információcserét szabályozná. Mindebből a Zöld Könyv készítői arra a következtetésre jutnak, hogy - átfogó európai nyilvántartások hiányában - az egyik lehetőség a nemzeti végrehajtó

hatóságok közötti együttműködés erősítése és az azok közötti közvetlen információcsere bevezetése lehetne.

Végül a Zöld Könyv foglalkozik az adós nyilatkozatának kérdésével. Az adós által szóban vagy írásban előterjesztendő vagyonynyilatkozat intézményét számos uniós tagállam végrehajtási joga ismeri. Ha az adós megtagadja a vagyonának felfedését, akkor az egyes tagállamokban különböző szankciókat (bírság, letartóztatás) alkalmazhatnak vele szemben, a valótlan adatszolgáltatás pedig több országban bűncselekménynek minősül.

Az egyik lehetőség olyan közösségi jogi eszköz volna, amely az adósnyilatkozat felvételére vonatkozó eljárás bevezetésére kötelezi a tagállamokat. A másik lehetőség az egységes európai vagyonynyilatkozat bevezetése, amely révén arra köteleznék az adóst, hogy fedje fel az Európai Igazságügyi Térségben található valamennyi vagyonát. Ezt a nyilatkozatot minden közösségi nyelven rendelkezésre álló egységes formanyomtatványon tehetnék meg.

A Zöld Könyv megállapításai szerint is sokkal könnyebb lenne a bírósági határozatok végrehajtása az Európai Unióban, ha lehetséges volna pontos és megbízható információkhoz jutni az adós pénzügyi helyzetére vonatkozóan. Így elsődleges cél, adott tagállam területén az adós vagyona pontos beazonosításának megvalósítása. Mindkét Zöld Könyv rendelkezései arra engednek következtetni, hogy a végrehajtás foganatosítása kérdései uniós egységesítése a közeljövő fontos jogalkotási tárgyköre lesz.

VII. Összegzés

Tanulmányomban arra igyekeztem rávilágítani, hogy a közösségi jogalkotó az Európai Unió kezdeti időszakától egészen napjainkig folyamatosan figyelmet fordított az egyes uniós tagállamok határain átnyúló kérdések, így a határozatok végrehajtásának kérdésére is, amelyeknek elégtelensége a belső piac működését is jelentősen befolyásolhatja. Mindezen erőfeszítések ellenére, a bírósági ítéletek végrehajtása ma is érzékeny pontja az európai integrációnak.

Bár az Európai Unió egyik legnagyobb vívmánya a sokszínű Európa megteremtése, ez a nyelvi sokszínűség és az egyes tagállamokra jellemző eltérő jogi kultúra a jogegységesítés folyamata ellen ható tényezőként jelenik meg. A jogegységesítés akadályaként említhetjük meg az egyes

tagállamokban megjelenő eltérő jogérvényesítési fórumrendszert. Ha például egy adott jogalany az Európai Unióban valamely igényét bíróság előtt akarja érvényesíteni, ezt alapvetően a tagállami bírósága előtt teheti meg. Ez pedig a jelenlegi helyzetet figyelembe véve 28 különböző tagállamot, ugyanannyi eltérő eljárási rendet, jogi kultúrát, különböző hatékonysággal működő igazságszolgáltatási rezsimet jelent.

További gondot jelenthetnek a tagállamokban használatos különböző jogi szakkifejezések is, amelyeknek lefordítása az unió valamennyi hivatalos nyelvére gyakorlatban is kivitelezhetetlen, mivel egyes jogi kifejezések eltérő tartalommal jelenhetnek meg az unió egy másik tagállamának jogrendszerében, vagy abban a jogrendszerben teljesen ismeretlenek fogalmaknak számíthatnak.

Az európai igazságügyi együttműködés nemcsak a határon átnyúló jogérvényesítést megkönnyítő eljárásjogi eszközök (joghatósági szabályok, perfüggőség, összefüggő eljárások, jogi segítségnyújtás, kézbesítés, bizonyítás felvétel stb.) bevezetésével, hanem a külföldi tagállami határozatok elismerése és végrehajtása területén is jelentős eredményeket könyvelhet el. Az európai polgári eljárásjog már lényegesen túlnőtt az unión belüli igazságügyi együttműködés elsőrendű célján, amely a bírósági határozatok szabad mozgásának biztosítása, azonban a határon átnyúló végrehajtás területe - főként, ami a határozatok elismerése mellett a határozatok végrehajtásának eszközrendszerét jelenti - eddig még nem kapta meg azt a jogalkotói figyelmet, aminek fontossága a közös piac egységesítése szempontjából vitathatatlan. Ezért ma ez az a jogterület, amely a leginkább továbbfejlesztésre szorul.

A bírósági végrehajtást érintő eddigi uniós szabályozás legfőbb eredményei abban összegezhetőek, hogy a határokon átnyúló ügyekben az egyes tagállamok határozatainak kölcsönös elismerése és - exequatur eljárás nélküli - automatikus végrehajtása felgyorsítja végrehajtási eljárásokat. Emellett az érvényesülő jogalkotási tendenciák azt mutatják, hogy a végrehajtási eljárás terén is újabb közösségi intézkedések, jogforrások láthatnak napvilágot a közeljövőben. Erre mutat az a tény is, hogy a Bizottság a korábbi jogalkotási aktusok mellett két Zöld Könyvet is kiadott a bírósági végrehajtás hatékonyságának javítása érdekében, amelyek a végrehajtás foganatosítása reformjának eszközei lehetnek.

Az Európai Unió szupranacionális szerveinek hatásköri térnyerése és a közösségi jog hatókörének bővítése ellenére a bírósági végrehajtás jogának teljes egységesítése a napjainkban adott keretek

között - véleményem szerint - nem megvalósítható. A közösségi jog továbbfejlesztése érdekében az eddigieknél is komolyabb erőfeszítésekre van szükség az Európai Unió belüli nyelvi sokszínűség és az eltérő jogi kultúrák disszonanciája miatt fellépő terminológiai problémák orvoslására, a közösségi és az egyes nemzeti szabályok logikai és rendszertani összecsiszolása érdekében, amelyek nélkül az integráció pusztán csak illúzió marad a bírósági végrehajtás területén is.

*

Felhasznált irodalom jegyzéke

Brávác Ottóné - Szócs Tibor: Jogviták határok nélkül (HVG-ORAC, Budapest, 2003.)

Harsági Viktória: A nem vitatott követelések végrehajtása az Európai Igazságügyi Térségben (In.: Európai Jog 2005/6.)

Harsági Viktória: A határokon átnyúló végrehajtás fejlesztési lehetőségei az Európai Unióban

Kengyel Miklós (szerk.): Polgári eljárásjog - Jogi szakvizsga segédkönyv, (Budapest-Pécs, Dialóg Campus, 2013.)

Kengyel Miklós: Búcsú a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárástól (ProFuturo folyóirat - 2015/1. szám)

Kengyel Miklós - Harsági Viktória: Európai polgári eljárásjog (Osiris, Budapest, 2006.)

Kommentár az 1994. évi LIII. törvényhez a bírósági végrehajtásról

Kormos Erzsébet: A bírósági végrehajtás szabályozásának egységesítése az Európai Unión belül (In.: Európai Jog 2003/2. 17-18.oldal)

Rechberger, Walter: Az európai polgári eljárásjog mai állapotáról (In.: Miskolci Jogi Szemle 3. évfolyam/1. szám - 2008.

Varga István: Úton az egységes európai peres eljárás felé? (In.: Európai Jog 2008/5.)

Wopera Zsuzsa: Megjegyzések a polgári eljárásjogi harmonizáció szükségességéről és realitásáról (In.: Európai Jog 2003/1.)

Kapcsolódó jogforrások jegyzéke

- 1994. évi LIII. törvény a bírósági végrehajtásról,
- 1952. évi III. törvény a polgári perrendtartásról,
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről,
- 2004. évi CXL törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól,
- 1997. évi CXLI. törvény az ingatlan-nyilvántartásról,
- 2003. évi XCII. törvény az adózás rendjéről,
- 1990. évi XCIII. törvény az illetékekről,
- 16/2001. (X.26.) IM rendelet a bírósági végrehajtás szervezetéről.
- 1968. évi Brüsszeli Egyezmény;
- 1988. évi Luganói Egyezmény;
- 1998. évi Bécsi cselekvési terv (Vienna Action Plan)

- 1999. évi Hágai program
- 44/2001/EK rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben irányadó bírósági joghatóságról és a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, a Brüsszel - I. rendelet;
- 2201/2003/EK rendelet a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről, a Brüsszel - II. rendelet;
- 805/2004/EK rendelet a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okiratról;
- 1896/2006/EK rendelet az európai fizetési meghagyásos eljárás létrehozásáról;
- 2006. évi Zöld Könyv az ítélet-végrehajtás hatékonyságának javításáról az Európai Unióban: a bankszámlák letiltása tárgyában;
- 861/2007/EK rendelete a kis értékű követelések európai eljárásának bevezetéséről;
- 2008. évi Zöld Könyv a bírósági határozatok hatékony végrehajtása az Európai Unióban: az adósok vagyonának átláthatósága tárgyában;
- 2008. évi Stockholmi program;
- 4/2009/EK rendelet a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről;
- 1215/2012/EU rendelet a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról.